

Elise Majander

ETÄKUNTOUTUKSEN
KEHITTÄMISSUUNNITELMA
AMMATILLISESSA KIILA-KUNTOUTUKSESSA

Kuntoutusohjauksen ja – suunnittelun koulutusohjelma
2018

Etäkuntoutuksen kehittämissuunnitelma ammatillisessa KIILA-kuntoutuksessa
Majander Elise
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Kuntoutusohjauksen ja –suunnittelun koulutusohjelma
Kesäkuu 2018
Sivumäärä: 30
Liitteitä: 2

Asiasanat:
ammattillinen kuntoutus, etäkuntoutus, verkko-oppiminen

Yhteiskunnan digitalisoituminen haastaa eri palveluntarjoajat kehittämään omaa toimintaansa. Tämä näkyy myös kuntoutuksen sektorilla, jossa etäkuntoutuksen suunnittelu ja kehittäminen on käynnistynyt. Ammatillisen KIILA-kuntoutuksen keinoin halutaan edistää työikäisen väestön työssäjaksamista sekä työkykyisenä pysymistä. Kelan suunnittelema KIILA-kuntoutus koostu yksilö- ja ryhmäjaksoista. Etäkuntoutuksen avulla kuntoutujaa voidaan tukea hänen tavoitteissaan ryhmäjaksojen välillä.

Kuntoutuskeskus Kankaanpää on tämän työelämälähtöisen, toiminnallisen työn tilaaja, jossa tavoitteena on kehittää etäkuntoutusta Moodle-toimintaympäristössä. Kohteeksi valikoitui KIILA-kuntoutus. Opinnäytetyö on laadullinen ja toteutettu teema-haastattelemalla kuntoutuksen asiantuntijoita. Opinnäytetyö käynnistyi kartoittamalla etäkuntoutuksen nykytila ja tarjoamalla esille nouseviin haasteisiin kehittämisehdotuksia. Kartoituksessa nousi esille kolme etäkuntoutukseen liittyvää haastetta, joihin ehdotetaan tässä opinnäytetyössä kehittämisratkaisuja.

Ensimmäinen haaste liittyi etäkuntoutuksen työ- ja toimintaympäristön (Moodle) visuaaliseen ilmeeseen ja käytettävyyteen. Virtuaaliympäristöä ei koettu mielekkäänä tai mielenkiintoisena. Moodle päivitettiin uusimpaan versioon, joka mahdollisti visuaalisesti ja rakenteellisesti toimivamman työympäristön. Toisena haasteena nähtiin kuntoutuksen asiantuntijoiden vähäinen käyttökokemus etäkuntoutuksesta. Etäkuntoutus on vielä melko uutta ja tämä haastaa palveluntarjoajat kehittämään henkilöstönsä ammatillista osaamista. Kehittämissuunnitelmassa tarjotaan etäkuntoutuksen suunnittelun ja kehittämisen tueksi etäkuntoutuksen käsikirjoituspohjaa. Kolmanneksi haasteeksi nousi kuntoutujien vähäinen kiinnostus etäkuntoutusta kohtaan. Kehittämissuunnitelmassa suositeltiin kuntoutujien huolellista perehdyttämistä etäkuntoutukseen sekä tarjoamalla pedagogisia ratkaisuja, kuten mielekästä oppimista.

e-Rehabilitation development plan for vocational KIILA-rehabilitation
Majander Elise
Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences
Degree Programme in Rehabilitation Counselling and Planning
June 2018
Number of pages: 30
Appendices:2

Keywords: vocational rehabilitation, e-rehabilitation

The digitalization of society challenges service providers to develop their operation. This is also noticeable in the field of rehabilitation where planning and developing of e-rehabilitation has started. With the vocational KIILA-rehabilitation program the goal is to improve the wellbeing and staying able-bodied of working aged people. Designed by Kela, the KIILA-rehabilitation is formed of individual sections and group period. With the help of e-rehabilitation the customer can be supported during group period.

The Rehabilitationcenter Kankaanpää has ordered this working life based and functional thesis. The thesis is qualitative and is based on the theme interviews of professionals in rehabilitation, with their goal of improving e-rehabilitation in the Moodle-base. KIILA-rehabilitation were chosen. The thesis began with mapping the current state of e-rehabilitation and providing improvement suggestions to the challenges that were found. There were three challenges found in which this thesis offers improvements.

The first challenge were about the visual appearance and the functionality of Moodle. The virtual environment were not experienced to be pleasant or interesting. Moodle was updated to a new version, which made it possible to provide more visually and functionally pleasant environment. The second challenge were about the professionals lack of experience in the e-rehabilitation. E-rehabilitation is still relatively new and this challenges the service providers to improve the professionalism of their employees. The development plan of e-rehabilitation offers a script to support the developing and planning of e-rehabilitation. The third challenge were the customer's lack of interest for e-rehabilitation. The developing plan recommended a thorough introduction to the customer and to provide pedagogic solutions like the method of pleasant learning for example.

Sisällys

1 JOHDANTO	5
2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE	6
3 KIILA-KUNTOUTUS	6
3.1 KIILA-kurssien toteutus	7
3.2 KIILA-kurssien sisällöt	7
3.2.1 Ammatillinen teema	8
3.2.2 Terveysteema	8
4 ETÄKUNTOUTUS	9
4.1 Etäkuntoutuksen käsitteet	9
4.2 Hallinnolliset ja eettiset kysymykset	10
5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	12
5.1 Opinnäytetyön lähtökohdat	12
5.2 Tutkimusmenetelmän valinta	13
5.3 Aineiston keruu	14
5.4 Aineiston analysointi	16
6 ETÄKUNTOUTUKSEN NYKYTILA	16
7 ETÄKUNTOUTUKSEN KEHITTÄMISUUNNITELMA	18
7.1 Etäkuntoutuksen toimintaympäristö	18
7.2 Motivoiva video	18
7.3 Kuntoutuksen asiantuntijoihin kohdistuvat haasteet	19
7.4 Kuntoutujiin suuntautuvat haasteet	21
7.4.1 Perehdyttäminen etäkuntoutukseen	22
7.4.2 Mielekäs oppiminen	23
8 POHDINTAA	26
LÄHTEET	28

1 JOHDANTO

Yhteiskunnan digitalisoituminen näkyy kaikkialla, myös kuntoutuksen sektorilla. Tämä haastaa palveluntarjoajat kehittämään toimintaa sekä uudistamaan henkilöstönsä osaamista ja asenteita. Etäkuntoutuksen suunnittelu- ja kehitystyö on vahvassa nousussa. Vaikka etäkuntoutus on resurssiriippuvaista ja se tarvitsee aina onnistuakseen käytettävyydeltään ketterän toimintoympäristön, tulee tämän lisäksi huomioida verkkopedagogiset lähtökohdat.

Etäkuntoutus ei saa muodostua pelkäksi sähköisen materiaalin jakamisen keinoksi. Sen sijaan sen tulee aidosti tarjota ratkaisuja, joilla kuntoutuja osallistetaan sekä aktivoidaan edistämään sekä arvioimaan omaa toimintaa ja työskentelyä. Etäkuntoutukselle voidaan määritellä monenlaisia tavoitteita. Tärkeää on pohtia, mitä lisäarvoa etäkuntoutus tuo asiakkaalle. Miten etäkuntoutus voi edistää kuntoutujaa pysymään omissa kuntoutustavoitteissa?

Kuntoutujan työskentely verkossa tulee olla miellyttävää, mielenkiintoista ja motivoivaa. Haastavaksi palveluntarjoajalle tämän tekee sen, että kuntoutusasiakkaiden tieto- ja viestintätekniset valmiudet ja motivaatio hyödyntää tietotekniikkaa vaihtelevat eri ammattiryhmien ja yksilöiden kesken. Koulutus- ja opetussektorilla on jo kauan hyödynnetty verkko-oppimisympäristöjä. Kuntoutus nähdään myös oppimisprosessina. Etäkuntoutuksen suunnittelussa tulisikin hyödyntää verkkopedagogisia hyviä käytänteitä ja tutkittua tietoa.

Kelan tarjoama KIILA-kuntoutus on ammatillista kuntoutusta. Se on suunnattu työssä oleville, tavoitteena parantaa työkykyä ja pysymistä työelämässä. Kuntoutus sisältää yksilöllisiä jaksoja sekä ryhmäjaksoja. Ryhmäjaksojen välissä kuntoutujalta odotetaan paljon itseohjautuvuutta. Etäkuntoutuksen keinoin asiakasta voidaan tukea hänen tavoitteissa vahvistamalla ryhmäjaksoilla käsiteltyjä teemoja sekä ylläpitämällä kuntoutusorientaatiota.

Opinnäytetyön teoreettisena viitekehyksenä on KIILA-kuntoutus. Luku kolme johdattaa KIILA-kuntoutuksen sisältöjen, tavoitteiden sekä käytännön toteutuksen pariin. Toiseksi teoreettiseksi viitekehykseksi valikoitui etäkuntoutus, jota käsitellään luvussa neljä, tarkastellen sen käsitteitä ja eettisiä haasteita.

Opinnäytetyön lähtökohtiin, tutkimusmenetelmien valintaan, aineiston keruumenelmiin sekä sen analysointiin voi tutustua luvussa viisi. Luvussa kuusi avataan Kankaanpään Kuntoutuskeskuksen etäkuntoutuksen nykytilaa ja haasteita. Luvussa seitsemän nostetaan esille etäkuntoutuksen haasteista nousevia kehitysehdotuksia, jotka liittyvät Moodle-toimintaympäristöön, kuntoutusasiantuntijoiden tukemiseen etäkuntoutuksen suunnittelutyössä sekä kuntoutujien tukemiseen etäkuntoutusprosessissa. Opinnäytetyö päättyy lukuun kahdeksan pohdintaosuuteen.

2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Opinnäytetyön yhteistyökumppani on Kuntoutuskeskus Kankaanpää, joka tarjoaa kuntoutusta monipuolisesti eri kohderyhmille. Sen palveluntarjontaan kuuluu myös KIILA-ammattillinen kuntoutus. Opinnäytetyön tarkoitus on kehittää Kuntoutuskeskus Kankaanpään KIILA-kuntoutuksen etäkuntoutusta.

Tavoitteena on kartoittaa etäkuntoutuksen nykytila haastattelujen sekä havaintojen perusteella ja luoda selvityksen pohjalta kehittämisehdotuksia tuleville KIILA-kuntoutuskursseille. Kehittämistyö rajataan käsittämään asynkronista verkkotyöskentelyä¹ Moodle toimintaympäristössä.

3 KIILA-KUNTOUTUS

"KIILA-kuntoutus on suunnattu vakituisessa tai määräaikaisessa työsuhteessa oleville henkilöille tai yrittäjille, jotka ovat alle 67 – vuotiaita ja joiden sairaus tai vamma on heikentänyt tai saattaa lähivuosina heikentää työkykyä ja mahdollisuuksia ansaista toimeentulon. Se on ammatillista työkykyä tukevaa kuntoutusta, jonka tavoitteena on parantaa ja tukea työelämässä pysymistä." (Kelan www-sivut 2017.)

¹ Käsite avataan kappaleessa neljä

"KIILA-kuntoutus tulee käynnistää riittävän varhain, jotta työssä jatkaminen voidaan turvata. Kuntoutuksen edellytyksenä nähdään yhteistyö työterveyshuollon ja työpaikan toimijoiden välillä, muun muassa työkyvyn ylläpitämiseksi ja palauttamiseksi. Kuntoutuksen edellytyksenä on, että työntekijän kuntoutustarve ja -mahdollisuudet on riittävästi selvitetty työpaikalla tai työterveyshuollossa tai julkisessa tai yksityisessä terveydenhuollossa ja, että työpaikan tai työterveyshuollon toimenpiteet eivät riitä työkyvyn ylläpitämiseksi." (Kelan www-sivut 2017.)

3.1 KIILA-kurssien toteutus

"KIILA-kuntoutus toteutetaan ryhmätoimintana, mutta se suunnitellaan aina yksilöllisesti. Ryhmäkuntoutuksen suunnitteluun osallistuvat palveluntuottajan, työnantajan (esim. esimies) ja työterveyshuollon edustajat sekä tarvittaessa Kelan edustaja. KIILA-kuntoutusta toteutetaan sekä avo- että laituskuntoutuksena. Kuntoutus toteutetaan ryhmämuotoisina vuorokausina ja yksilöllisen avopäivän sekä yksilöllisten käyntikertojen yhdistelmänä. Ryhmämuotoiset jaksot ovat kaikille pakollisia." (Kelan www-sivut 2017.)

"Kuntoutuksen pituus ja sisältö muodostuvat kuntoutujan tilanteen arvioinnista, ryhmäjaksoista ja yksilöllisistä osista sekä päätösosasta. Kurssi sisältää 10–13 ryhmämuotoista vuorokautta, 1 yksilöllinen avopäivä ja 2-4 yksilöllistä käyntikertaa (yksi asiantuntijan käyntikerta). Kurssi toteutetaan 1-1,5 vuoden aikana. Kuntoutuksen ajalta Kela voi myöntää kuntoutusrahaa. KIILA-kuntoutus on tullut voimaan 1.5.2016 ja se on korvannut entisen TYK-kuntoutuksen." (Kelan www-sivut 2017.)

3.2 KIILA-kurssien sisällöt

"Kuntoutuksen sisältö muodostuu kahdesta pääteemasta, ammatillisesta teemasta (ammatilliset ja työhyvinvointiin liittyvät aihealueet) sekä terveysteemasta (terveyteen ja elämänhallintaan liittyvät aihealueet). Niitä käsitellään toisiinsa nivoutuvina, ei erillisinä näkökulmina. Molempien teemojen sisältöjä käsitellään yksilö- ja ryhmäohjauksessa sekä työskentelemällä yksin tai ryhmissä." (Kelan avomuotoisen kuntoutuksen standardi, 2015.)

”Kuntoutuksen sisältö nivotaan lähelle kuntoutujan työtä, työympäristöä ja elämäntilannetta. Kuntoutuksessa paneudutaan terveyden edistämiseen sekä elämänhallinnan vahvistamiseen. Kuntoutuksen sisältö auttaa kuntoutujaa hahmottamaan oman työkykynsä heikkenemiseen johtaneita ja sitä ylläpitäviä syitä. Kuntoutuksen avulla kuntoutujaa autetaan muodostamaan realistinen suunnitelma tilanteensa parantamiseksi. Tällöin hän motivoituu kuntoutukseen ja kokee oman toiminta- ja työkykynsä parantamisen merkittäväksi. Kuntoutujan muutokseen sitoutumisen kehitysvaihe tunnustetaan, jotta hänen motivaatiotaan voidaan tukea ohjauksella, tiedolla ja harjoittelun tuomalla kokemuksella ja osaamisella.” (Kelan avomuotoisen kuntoutuksen standardi, 2015.)

3.2.1 Ammatillinen teema

”Ammatillisessa teemassa on tärkeää tunnistaa kuntoutujan työssä jaksamiseen liittyvät haasteet ja jäsentää näiden haasteiden yhteys työpaikalla tapahtuviin muutoksiin. Työhyvinvoinnin näkökulmasta tämä tarkoittaa, että työ on mielekästä ja sujuvaa turvallisessa, terveyttä edistävässä sekä työuraa tukevassa työympäristössä ja työyhteisössä.” (Kelan avomuotoisen kuntoutuksen standardi, 2015.)

”Ammatillisen teeman sisällössä käsitellään työhön ja ammattiin liittyviä asioita. Näitä ovat työn muutokset ja vaatimukset, työn nykytila ja sujuminen, ammatillinen kehitys ja osaaminen, kuormittuminen sekä voimavarat ja palautuminen. Näiden sisältöalueiden käsittely pohjautuu työ- ja toimintakykyä tukeviin malleihin, työkykymalleihin tai työlähtöiseen ajatteluun.” (Kelan avomuotoisen kuntoutuksen standardi, 2015.)

3.2.2 Terveysteema

”Terveysteeman tavoitteena on tunnistaa kuntoutujan terveyteen liittyvät riskitekijät sekä niiden yhteys työssä jaksamiseen. Terveysteeman sisällössä käsitellään terveyteen liittyviä tekijöitä: terveysriskejä, ravitsemusta, nukkumista, mielialaa, ajankäyttöä, liikuntaa, ihmissuhteita, päihteiden käyttöä, harrastuksia, elämäntilannetta ja perhetilannetta.” (Kelan avomuotoisen kuntoutuksen standardi, 2015.)

Standardissa korostetaan kuntoutuksen motivaation herättämistä ja ylläpitämistä, joka onkin merkityksellinen seikka kuntoutusprosessin onnistumisessa. Terveysteen liittyvien muutostarpeiden tunnistaminen nostetaan esille. On tärkeää, että kuntoutuja ottaa itse vastuuta terveysteensä liittyvien riskitekijöiden hoitamisessa. (Kelan avoimuuden kuntoutuksen standardi, 2015.)

4 ETÄKUNTOUTUS

Digitaalisuuden tarjoamat mahdollisuudet erityisesti kokonaisvaltaisessa kuntoutuksessa ovat mittavat. Jotta julkisen terveydenhuollon kuntoutukseen kohdistuvat odotukset työurien pidentämisen näkökulmasta realisoituisivat, on tärkeää, että myös Suomessa havahdutaan kuntoutuksen merkitykseen työkyvyn ylläpitäjänä. (Sitran www-sivut 2018.)

Etäkuntoutuksen kehitystyö Suomessa on käynnistynyt, tosin se on vielä monin tavoin kulttuurinsa alkutaipaleella. Kela käynnisti vuonna 2007 työhönkuntoutuksen kehittämishankkeen. Tavoitteeksi määriteltiin kuntoutuksen kehittäminen työn- ja työelämän muuttuneisiin tarpeisiin sekä edistää yhteistyötaiden parempaa verkostoitumista kuntoutusprosessin aikana, mahdollistaa kuntoutuksen varhaistaminen sekä joustavamman ja asiakaslähtöisemmän kuntoutuspolun aikaansaaminen. Kehittämisen painopisteeksi määriteltiin tuolloin myös sähköisten oppimisympäristöjen liittäminen kuntoutuksen toteutukseen. (Penttinen & Vainiemi 2011, 8)

4.1 Etäkuntoutuksen käsitteet

Salmisen, Hiekkalan ja Stenbergin (2016) toimittama etäkuntoutuksen raportti painautuu etäkuntoutuksen käsitteistöön, etäkuntoutuksen tilanteeseen Suomessa, yleisimmin käytettävissä olevaan teknologiaan sekä tietoturvaluuteen. Salminen, Heiskanen, Hiekkala, Naamanka, Stenberg ja Vuononvirta (2016, 12–14) muistuttavat, että palvelujen digitalisoiminen on yksi hallituskauden 2015–2019 tavoitteista.

”Etäkuntoutus on erilaisten etäteknologiaa (puhelinta, matkapuhelinta, tietokonetta ml. tablettitietokoneet, puhelimen ja tietokoneen yhteiskäyttöä sekä televisiosovelluksia) hyödyntävien sovellusten tavoitteellista käyttöä kuntoutuksessa. Etäkuntoutus on ammattilaisen ohjaamaa ja seuraamaa ja sillä on selkeä tavoite sekä alku ja loppu, kuten muullakin kuntoutuksella.” (Salminen ym. 2016)

Salminen ym. (2016, 12) korostavat, että etäkuntoutus voidaan jakaa kahteen kategoriaan: reaaliaikaiset menetelmät (synchronous) ja ajasta riippumattomat menetelmät (asynchronous) sekä näiden sekoituksena. Tämän opinnäytetyö kohdentuu asynkronisesti tapahtuvaan verkkotyöskentelyyn Moodle-verkko-oppimisalustassa.

Pluth (2010) kuvaa asynkronista verkkotyöskentelyä toimintana, joka tapahtuu eriaikaisesti muiden käyttäjien (kuntoutujien) ja (kuntoutus) ohjaajien kanssa. Synkroninen verkkotyöskentely tarkoittaa sitä, että (kuntoutus) ohjaaja on verkossa samaan aikaan kuin oppijat (kuntoutujat).

Matikainen (2000, 47–49) huomauttaa, että verkkotyöskentelyn ajasta riippumattomuuden käsite ei ole aivan ongelmaton ja vaatii täsmennystä ja problematisointia. Riippumattomuuteen liitetään sellainen ajatus, että voidaan opiskella missä vain ja milloin vain. Näin ei ole, vaan verkkotyöskentely vaatii aina tietoteknisen laitteen sekä tietoliikenneyhteydet.

Paakkanen (2008, 95) taas täsmentää ajasta ja paikasta riippumattoman opiskelun tarkoittavan enemmän aika- ja paikkajoustavaa opiskelua, sillä verkko-oppiminen ei poista täysin aikaan ja paikkaan liittyvää ulottuvuutta. Verkossa työskentelylle varattava yhtä lailla aikaa kuin kasvokkain kohtaamiselle. Tämä tulee ehdoitta huomioida myös etäkuntoutuksen kehittämisen yhteydessä.

Paakkanen (emt.) nostaa esille myös sen, että verkko-oppimisympäristöt ovat menetelmäjoustavia. Tällä tarkoitetaan sitä, että samoilla verkko-oppimisvälineillä voidaan opiskella monin eri tavoin. Verkko-opetus on tietenkin myös resurssiriippuvaisista, sillä ympäristöjen hyödyntäminen edellyttää soveltuvia laitteita ja ohjelmistoja.

4.2 Hallinnolliset ja eettiset kysymykset

Etäkuntoutus tulee muistaa erottaa asiakkaan itsehoidosta, joka voi olla vapaamuotoista omasta terveydestä ja hyvinvoinnista huolehtimista (esim. erilaiset terveyssivustot Internetissä). Kuntoutuminen on kuntoutujan vastuulla, mutta etäkuntoutus on aina ammattilaisen suunnittelemaan, ohjaamaan ja seuraamaan. (Salminen ym. 2016, 16.)

Naamanka (2016, 42) korostaa, että etäkuntoutuksessa käytettävien laitteistojen, materiaalien sekä Internetyhteyksien suojaukseen on kiinnitettävä huomiota. Valvira onkin julkaissut päivitetyn ohjeen etäpalveluiden tarjoamisesta terveydenhuollossa. Ohjeessa korostuu, että etäpalveluissa potilastietojen välitykseen ja tallentamiseen käytettävien tietojärjestelmien on täytettävä salassapitoa, tietosuojaa sekä tietoturvaa koskevien säännösten vaatimukset. Vastuu tietosuojasta ja tietoturvallisuudesta niin etäpalveluissa käytettävien yhteyksien kuin siinä syntyvien henkilötietojen käsittelyn osalta on palvelujen antajalla. (Valviran [www](http://www.valvira.fi)-sivut 2018.)

Tietoturva-asiat tulee huomioida etäkuntoutuksen suunnittelun yhteydessä. Naamanka (2016,42) suosittelee, että riskien minimoimiseksi kuntoutujalta pyydetään kirjallinen suostumus osallistumisesta etäkuntoutukseen. Kirjallisessa suostumuksessa voidaan kuvailla mm. käytettävissä oleva teknologia ja kuntoutuspalvelu. Tämän tyylliset suostumukset ovat hyvin yleisiä muissakin palveluissa, kuten esimerkiksi verkko-opetuksen alkaessa, jossa sopimuksen avulla kiinnitetään huomio esim. verkossa tarjottavien koulutusmateriaalien tekijänoikeuksiin ja käyttäjätunnuksista huolehtimiseen.

Naamanka (emt) vielä muistuttaa, että on hyvä nostaa esille selvitys siitä, miten etäkuntoutus eroaa kasvokkain tapahtuvasta kuntoutuksesta sekä erityistoimenpiteet, joita vaaditaan etäkuntoutuksessa, esimerkiksi e-avustajan ja/tai yksityisyyden sekä salassapidon osalta. Digitaalisuuteen kuuluu dokumentointi, jossa kuvataan sähköisien dokumenttien, potilastietojen ja materiaalien käsittely, säilyttäminen ja tuhoaminen.

Vaikka hallinto ja lainsäädännön hitaus rajoittavat etäpalveluiden vauhdikasta käyttöönottoa, digitaalisuus ja teknologia tarjoavat paljon erilaisia mahdollisuuksia kuntoutuksen palveluiden uudelleen suunnitteluun ja niiden monipuoliseen toteuttamiseen. Etäkuntoutuksen keinoin voidaan tukea ja ohjata kuntoutujaa mm. kotona tapahtuvassa itsenäisessä harjoittelussa. Etäkuntoutuksen johtamisessa ja organisoinnissa tulee muistaa huomioida monia tekijöitä, kuten koulutus, perehdytys, palveluiden organisointi sekä välineiden ja ohjelmistojen tekninen ylläpito, ohjaus sekä neuvonta. Heiskanen (2016, 51–53.)

Heiskanen (2016, 57) viittaa (Brennan 2011; Linderin 2015; ja Schmelenin 2010) etäkuntoutuksen periaatteisiin ja eettisiin lähtökohtiin seuraavasti. Etäkuntoutuksessa on huomioitava kuntoutujan taidot (kognitiiviset, motoriset ja hahmottamisen taidot) ja mahdollisuudet (mm. riittävä käytön tuki) käyttää etämenetelmiin liittyviä teknologioita. Kuntoutujaa on informoitava etämenetelmien hyödyistä ja riskitekijöistä verrattuna kasvokkain toteutettavaan kuntoutusinterventioon. On suositeltavaa käyttää kirjallista suostumus- ja/tai sopimuslomaketta ja antaa kuntoutujalle mahdollisuus kysyä etämenetelmiin liittyvistä järjestelyistä ja sopimusehdoista. Kuntoutuspalveluja koskevaa lainsäädäntöä tulee noudattaa. Ennen etäpalveluiden tarjoamista tulee tutustua lakeihin ja säädöksiin, jotka liittyvät erityisesti asiakkaan kanssa yhdessä tuotettuihin materiaaleihin, nauhoitteiden tai muiden tallenteiden luomiseen ja arkistointiin. On ymmärrettävä ja noudatettava lähestymistapoja, joissa yksityisyyden suoja ja luottamuksellisuus eivät ole uhattuina etämenetelmiä hyödynnettäessä. On ymmärrettävä ja noudatettava säädettyä menettelytapaa, jos epäilee tietosuojan olevan uhattuna. Tietoturvaohjeistuksessa tulee uhasta ilmoittaa heti terveystieteiden alalle tai hakea lakineuvontaa asianajajalta. Uusi EU:n tietosuojalaki astui voimaan 25.5.2018 ja se lisää entisestään tiukennuksia henkilötietojen käsittelyä ja keruuta koskeviin vaatimuksiin.

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

5.1 Opinnäytetyön lähtökohdat

Verkkokuntoutusta opinnäytetyössään tarkastellut Oksa (2012) on perehtynyt suomalaisten kuntoutuksen palveluntuottajien verkkokuntoutuksen käyttöönottoon ja tulevaisuuden näkymiin Kelan ammatillisissa kuntoutuksissa. Tässä em. opinnäytetyössä palveluntuottajat näkivät, että verkkokuntoutuksella on merkityksellinen rooli osana kuntoutusprosessia tulevaisuudessa. Heikkouksiksi koettiin kuntoutujien atk-aidot² sekä eri toimijatahojen odotusten ja käyttömahdollisuuksien yhteensovittaminen. Suurimmaksi uhaksi verkkokuntoutuksen tulevaisuudelle nähtiin tietoturva-asiat. Mahdollisuuksina nähtiin kuntoutuksen aika- ja paikkasidonnaisuuden väheneminen sekä tiedon siirron sujuvoituminen eri toimijatahojen välillä.

² atk-käsitteenä on vanhentunut ja nykyisin puhutaan tieto- ja viestintätekniikan taidoista tai digiosaamisesta

Kuntoutuskeskus Kankaanpää on ottanut käyttöön Moodle-alustan vuonna 2011 ja organisoinut henkilöstölle samana vuonna sen käyttökoulutuksen. Etäkuntoutuksesta on ollut vuonna 2011 kuitenkin vielä erittäin vähän käyttökokemuksia. Tervosen (2014) kokemuksen mukaan, vuonna 2011 verkkokuntoutus Google-hakuna tuotti vain 15 viitettä (26.11.2013 355 hakutulosta).

Kehittämiprojektin käynnistyessä Kuntoutuskeskus Kankaanpään käyttökokemukset verkkoalustan käytöstä etäkuntoutuksessa eivät olleet kovin myönteisiä. Digitaalista toimintaympäristöä ei koettu käyttäjäystävällisenä ja sen visuaalisen ilme oli vaatimaton. Alustaa hyödynnettiin ensisijaisesti materiaalipankkina ja tehtävienpalautus-alustana. Kuntoutujat eivät olleet myöskään kovin motivoituneita hyödyntämään Moodle-alustaa kuntoutusjaksoissa. Näistä lähtökohdista tämä kehittämistyö käynnistyi. Kehittämiskohteeksi valikoitui ammatillisen kuntoutuksen KIILA-kurssi. Kehittämistyö käynnistyi nykytilan kartoittamisella ja sen kuvaamisella.

5.2 Tutkimusmenetelmän valinta

Opinnäytetyö on luonteeltaan työelämälähtöinen toiminnallinen opinnäytetyö, joka tavoittelee käytännön toiminnan kehittämistä ja järjeistämistä. Toteutustapana on kehittämissuunnitelma. Kananen (2012, 13) nostaa esille, että kehittämistyö liittyy käytäntöön. Tutkimuksen taustalla on jokin ongelma, joka kaipaa ratkaisua, mutta ennen ongelmanratkaisua pitää tietää, mistä ongelmassa on kyse. Myös ongelma sinänsä voi olla tutkimuksen kohteen, koska ongelmat eivät ole yksiselitteisiä.

Menetelmän valinnassa merkityksellistä on se, millaista tietoa tarvitaan. Kehittämistyössä voidaan hyödyntää erilaisia menetelmiä. Laadullisia menetelmiä ovat mm. teema- avoin- tai ryhmähaastattelu. (Ojasalo, Moilanen, Ritalahti 2014.) Tämä kehittämistyö nojautuu laadullisiin menetelmiin hyödyntäen teemahaastattelua.

Tutkimusmenetelmänä hyödynnettiin lisäksi havainnointeja, jotka tapahtuivat kehittämistyöpajojen yhteydessä sekä osallistumalla moniammatillisen työryhmän kokouksiin kuntoutusammattilaisten kanssa. Havainnoinnit tapahtuivat neljän vierailun yhteydessä Kuntoutuskeskus Kankaanpäähän. Tapaamisten aikana työstiin yhteistä näkemystä kehittämissuunnitelmaa varten. En määritellyt havainnoinnille etukäteen tarkkoja teemoja siitä syystä, että olen toiminut verkko-opetuksen kehittämisteh-

tävissä jo useiden vuosien ajan, enkä halunnut omien ennakkokäsitykseni vaikuttavan esille tuleviin näkökulmiin. Toivoinikin havainnoinnin tuovan esille aivan uusia näkökulmia. Ensimmäisien havaintojen jälkeen tuotin haastattelukysymykset tarkoituksena saada lisätietoa etäkuntoutuksen haasteista.

Kananen (2014, 79) korostaa, että havainnointia voidaan käyttää toimintatutkimuksen alkuvaiheessa ongelman määrittelyssä ja muutosten toteuttamisvaiheessa (interventio). Havainnoissa tutkija on itse aktorina (toimijana). Havainnointi tuotti heti alkuvaiheessa käsityksen palveluntarjoajan käyttämästä Moodle-verkkooppimisalustasta, joka johti sen päivitysprosessiin. Havainnointi osoitti myös sen, että etäkuntoutuksessa on samoja haasteista kuin ylipäättänsä verkko-opetuksen kehittämisessä.

Kananen (2014) näkee toimintatutkimuksen tutkimusstrategiana, jossa tutkimusongelma määritellään uudella tavalla ja jossa menetelmät niin tiedon keruussa kuin analyysissäkin voivat vaihdella tilanteen mukaan. Tässä tutkimuksessa kehittämissuunnitelmaa työstettiin Kuntoutuskeskus Kankaanpään työntekijöiden kanssa lisäksi verkkotyöskentelyssä hyödyntäen Skype-yhteyttä.

Kehittämistutkimuksen taustalla on ilmiö, prosessi tai asiantila, jonka halutaan olevan kehittämisen tai muutoksen jälkeen paremmin. Olisi suotavaa, että opiskelija löytää opinnäytetyön aiheen alalta, josta hänellä on perustiedot ja mielellään myös muutakin kokemusta. (Kananen 2012, 41.) Työskentelen verkko-opetuksen suunnittelu- ja kehittämistehtävissä ja etäkuntoutus istuu omaan työkokemukseeni hyvin.

5.3 Aineiston keruu

Toiminnallinen opinnäytetyö alkaa kuten kaikki muukin tutkimustyö perehtymisellä itse ilmiöön ja siihen mitä ilmiöitä oli aikaisemmin kirjoitettu eli teoreettiseen viitekehykseen (Kananen 2012, 47). Tässä opinnäytetyössä hyödynnettiin sekä verkkooppimisen että etäkuntoutuksen tutkimuksia ja opinnäytetöitä, tutustuttiin Kelan tuotamiin standardeihin sekä Kankaanpää Kuntoutuskeskuksen tuottamia materiaaleihin. Aineisto keruu oli prosessi, jota työstettiin koko kehittämistyön ajan.

Haastattelukysymykset lähetettiin sähköpostin avulla Kuntoutuskeskus Kankaanpään kahdelle ammatillisessa kuntoutuksessa työskentelevälle työntekijälle, jotka olivat käyttäneet Moodlea kuntoutuskursseilla, liite 1. Kysymysten avulla kartoitettiin etäkuntoutuksen nykytilaa ja haasteita. Haastattelu toteutettiin teemahaastatteluna. Kananen (2014, 87) näkee, että haastattelun eri muotoja on hyvä käyttää alkukartoituksessa ts. selvitettäessä ja täsmentäessä tutkimusongelmaa ja siihen vaikuttavia tekijöitä.

Kananen (2014, 97–99) täsmentää, että kirjalliset tiedonlähteet tarkoittavat tutkimusprosessin aikana havainnoinnin, haastattelun tai tutkimuspäiväkirjan avulla kerättyä aineistoa tai olemassa olevia dokumentteja, jotka liittyvät tutkittavaan ilmiöön. Kirjallisuuden avulla voidaan lisätä tutkimuksen luotettavuutta, eli validiteettiä. Aineistonkeruu on kuvattu taulukossa 1.

Taulukko 1. Aineiston keruu

Aineiston keruu menetelmä	Sisältö
Aikaisemmat opinnäytetyöt	-Verkon käyttö kuntoutuksessa on tätä päivää, Oksa 2012. -Verkkokuntoutus yhteiseksi työvälineeksi Kruunupuiston Aslak-kursseihin, Tervonen, 2014
Aikaisemmat tutkimukset	-Ammattikorkeakoulun verkko-opettajan kompetenssi ja kehittyminen, Kullaslahti, 2011
Kirjallisuuslähteet	-Verkko-opetukseen ja pedagogiikkaan liittyvä kirjallisuus .Kelan etäkuntoutusmateriaalit .Kelan KIILA-standardit .Kuntoutuskeskus Kankaanpään kuntoutusmateriaalit
Vierailut ja havainnointi Kuntoutuskeskus Kankaanpäässä	- Kuntoutusasiiantuntijoiden kanssa työskentely - Moniammatillisen työryhmän kokoukseen osallistuminen
Teemahaastattelu, kuntoutusasiiantuntijat	- Etäkuntoutuksen nykytila ja esille nousevat haasteet
Skype-tapaamiset	- Kuntoutusasiiantuntijoiden kanssa tapahtuva ideointi

5.4 Aineiston analysointi

Havainnoinnilla tehdyn tiedon analysointi saattaa olla hankalaa, mikäli tutkijalla ei ole aiheesta mitään esiymmärrystä. Kananen (2009, 75) muistuttaa, että esiymmärryksessä on se etu, että tutkijalla on jonkinlainen näkemys ja tietämys ilmiöstä, mikä vähentää perehtymisvaiheen ajan tarvetta ja hukkatutkimusta. Monipuolinen aineiston keruu ja vuorovaikutus kuntoutusasiantuntijoiden kanssa sekä omakohtainen työkokemus verkko-opetuksen kehittämisestä edistivät etäkuntoutuksen haasteiden määrittelyä ja aineiston analysointia.

Teemoittelu on haastattelun yksi analysointitapa. Apuna käytetään koodausta, jossa kunkin teeman alle kootaan haastattelun teemaan liittyvät kohdat ja niiden tiivistelmät. (Kananen 2014, 111.) Kuntoutuksen ammattilaisten tuottamat tekstit analysoitiin juuri edellä kuvatulla tavalla, jossa aineistoa tiivistettiin ja järjestettiin.

Teemoiteltavaa tekstiä oli melko niukasti, mutta niistä nousi esille samoja haasteita, mitä yleisesti verkko-opetuksen toimintaympäristössään tunnistetaan. Teemat kohdistettiin etäkuntoutuksen työ- ja toimintaympäristöön (Moodleen), kuntoutujien osallisuuteen sekä työskentelyyn verkossa sekä palvelutarjoajan ja kuntoutusammattilaisten kokemuksiin. Nämä teemat valikoituivat alkuhavainnoinnin kautta. Lopuksi oli mahdollisuus tuottaa vapaata pohdintaa. Kuntoutuksen asiantuntija tuottivat analysoitavan aineiston tekstin muodossa, joten perinteinen haastatteluiden puhtaaksikirjoittamista eli litterointia ei suoritettu.

6 ETÄKUNTOUTUKSEN NYKYTILA

Nykytilan kartoituksessa nousi esille kolme etäkuntoutuksen ulottuvuutta, joihin tässä opinnäytetyössä tarjotaan kehittämis ehdotuksia, kuva 1. Haasteet kohdistuivat 1) etäkuntoutuksessa käytettävissä olevaan Moodle-toimintaympäristöön 2) kuntoutus-asiantuntijoiden uusien työkompetenssien vaatimuksiin sekä 3) kuntoutujan motivaatioon ja kiinnostukseen hyödyntää etäkuntoutusta kuntoutusprosessin aikana.

Ensimmäinen haaste liittyi Moodle-toimintaympäristöön. Etäkuntoutus on teknologiariippuvaista ja vaatii palveluntarjoajalta perehtyneisyyttä laadukkaan ja toimivan kuntoutusympäristön suunnittelussa ja toteutuksessa. Verkko-alusta on työ- ja toi-

mintatila, jonka tehtävä on mahdollistaa etäkuntoutus ja tukea kuntoutusprosessia. Nykytilan kartoituksessa nousi esille, ettei Moodle-työtila innostanut visuaaliselta ilmeeltään eikä käytettävyydeltään kuntoutujia käyttämään etäkuntoutukseen suunniteltua toimintaympäristöä.

Toiseksi haasteeksi nousi se, että etäkuntoutus on vielä melko uutta ja tämä haastaa kuntoutuksen ohjaajat kehittämään omaa työtänsä ja ajattelua uuteen suuntaan. Järviskoski, Lindh, Suikkanen, Härkäpää, Mattus, (2011) muistuttavat, että kuntoutus on monesta eri näkökulmasta ollut viime vuosina ja vuosikymmeninä muutoksessa ja hakenut paikkaansa suhteessa työhön ja työelämään.

Kolmantena haasteena nähtiin kuntoutusasiakkaan kiinnostus etäkuntoutusta kohtaan. palveluntarjoajan näkökulmasta haasteelliseksi etäkuntoutuksen tekee se, että kuntoutujilla on toisistaan hyvinkin paljon poikkeavia asenteita ja he asettuvat virtuaalikulttuurin eri tasoille sen eri kehitysvaiheisiin.

Moodle toimintaympäristöön kohdentuvat haasteet	Ammatillisiin uusiin kompetensseihin liittyvät haasteet	Kuntoutujiin liittyvät haasteet
•Oppimislustan toimimaton arkkitehtuuri, rakenne ja visuaalinen ilme.	• Kuntoutusasiiantuntijoiden vähäinen käyttökokemus etäkuntoutuksesta.	•Kuntoutujilla toisistaan poikkevat ja erilaiset asenteet sekä osaaminen virtuaalikulttuuria, digitalisaatiota ja etäkuntoutusta kohtaan.

Kuva 1. Etäkuntoutuksen haasteet

Näihin kolmeen edellä kuvattuun haasteeseen tällä kehittämissuunnitelmalla esitetään ratkaisuja. Verkossa tapahtuvaan työskentelyyn ja toimintaan liittyy yleisesti erilaisia kehittämisen- ja innovoinnin mahdollisuuksia. Kehittämisprojektin aikana esille nousi myös muita haasteita, kuten tietoturvaan liittyvät seikat, kuntoutujien verkossa tapahtuvaan ohjaukseen liittyvät toimet, oppimistehtäviin sekä myös resursien käyttöön liittyvät haasteet. Rajasin kehittämis ehdotukset näihin kolmeen ulottuvuuteen siitä syystä, että ne nousivat teemahaastattelussa esille.

7 ETÄKUNTOUTUKSEN KEHITTÄMISUUNNITELMA

7.1 Etäkuntoutuksen toimintaympäristö

Etäkuntoutus on resurssiriippuvaista. Se vaatii onnistuakseen jonkin teknisen alustan, sekä toimivat tietoliikenneverkot. Tässä tutkimuksessa haasteena nähtiin virtuaalinen toimintaympäristö (Moodle), joka ei vastannut visuaaliselta ilmeeltään sekä käytettävyydeltään ketterästi toimivaa ja houkuttelevaa työ- ja toimintaympäristöä.

”Omana mielipiteenä ja käsityksenä sanoisin verkkokuntoutuksen tämän hetken haasteista, että alustamme (Moodle) on ollut jo pitkään vanhanaikainen ilmeeltään ja toiminut tavallaan materiaalipankkina. Verkkokuntoutusta pitäisi kehittää vastaamaan tätä päivää visuaaliselta ilmeeltään, käytettävyydeltään sekä myös materiaalien puolesta”.

Ratkaisuna tilanteeseen Moodle päivitettiin uuteen versioon. Tämä mahdollisti käyttäjäystävällisemmän sekä rakenteeltaan selkeämmän sekä miellyttävämmän käyttöympäristön. Työtilaa visualisoitiin houkuttelevin kuvin, jossa kuntoutuksen metaforaksi valikoitui matka. Kuvina hyödynnettiin mahdollisimman paljon kuntoutujille tutuksi tullutta Kuntoutuskeskus Kankaanpäästä. Ympäristöä kuvattiin itse, jolloin kuvien tekijänoikeudet oli helppo todentaa. Etäkuntoutusympäristöä elävöitettiin audiovisuaalisen materiaalin keinoin, josta tarkemmin seuraavassa luvussa.

7.2 Motivoiva video

Etäkuntoutuksen käyttöönotto pitää olla perusteltua. Suunnittelun lähtökohtana tulee miettiä, mitä lisäarvoa verkossa tapahtuva toiminta tuo kuntoutujalle ja miten etäkuntoutuksen tekniset ratkaisut voivat tukea kuntoutukselle asetettuja tavoitetta. Toiminta verkossa tulee olla lisäksi linjakasta. Ohjeet, tehtävät, materiaalit, kuntoutujan eteneminen tulee suunnitella niin, että ne tukevat omalta osaltaan etäkuntoutukselle asetettuja tavoitteita ja ovat keskenään loogisia.

Tässä kehittämistyössä etäkuntoutuksen yhdeksi tavoitteeksi määriteltiin kuntoutujan tukeminen ja motivointi ryhmäjaksojen välillä motivoivien videoiden avulla. Videoklippi on pituudeltaan 2-5 minuuttia. Se voi koostua esim. kuvakertomuksesta, jossa

hyödynnetään voimaannuttavia, kuntoutuksen ryhmäjakson palauttavia tilanteita, tunnetiloja ja tavoitteita. Tässä kehittämistyössä päädyttiin tuottamaan ohjaajan käsi-kirjoittama sekä omin kasvoin kuntoutujaa lähestyvä videoklippi teemasta huolihetki. Yksilöjaksolla kuntoutujaa lisäksi muistutetaan ja kannustetaan kirjautumaan etäkuntoutusympäristöön lähettämällä hänelle uuden sisällön saatavuudesta tekstiviesti tai Moodlen –uutinen, jonka kuntoutuja saa omaan sähköpostiinsa.

Mielekkääksi verkkotyöskentelyn tekee se, että verkkokurssin dialogin tukena on ”the other voice”. Se voi koostua toisen ihmisen lisäksi esim. opetusta eteenpäin kuljettavasta video-klipistä tai synkronisen verkko-opetuksen nauhoitteesta, joita voidaan tarjota silloin, kun reaaliaikaista opettajaohjausta ei ole. Usein ”the other voice” on myös työkaveri, kouluttaja, toinen opiskelija tai tieto- ja viestintäteknologiaa hyödynnyttäessä esimerkiksi tekstiviesti tai puheenvuoro verkkopohjaisella keskustelualueella. Manninen (2002, 57.) Käsitettä ”the other voice” tulisi hyödyntää ehdoitta etäkuntoutuksessa.

7.3 Kuntoutuksen asiantuntijoihin kohdistuvat haasteet

Etäkuntoutus on vielä melko uusi asia, eikä sitä vielä nähdä vakiintuneena toimintana omassa työnkuvassa. Verkossa tapahtuva toiminta kehittyy ja pilotoituu yleisluonteisesti kehittäjäihmisten avulla ja rohkeimpien kokeilijoiden kautta. Tämä nousi esille myös tässä haastattelussa.

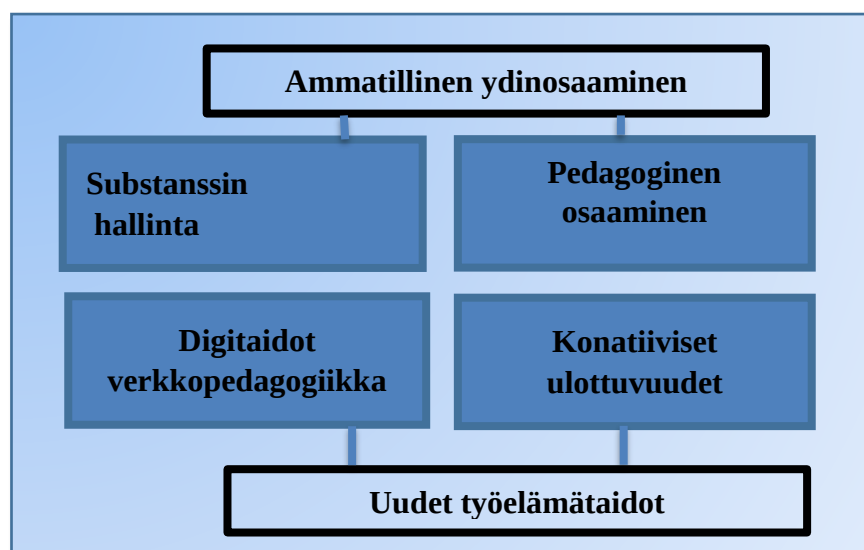
”En ole itse käyttänyt Moodlea käytännössä juuri lainkaan kuntoutujien kanssa, moodlen käyttö on painottunut toisten työntekijöiden osuuksiin, täten en tiedä tarkemmin teknisistä haasteista kun ei ole ollut omaa kokemusta”.

”vain fyssarit ovat käyttäneet alustaa kuntoutujien kanssa”

Kullaslahti (2011, 172) on tutkinut ammattikorkeakoulun verkko-opettajien kompetenssia ja kehittymistä. Verkko-opettajaksi kehittyminen on jatkuva ja pitkäaikainen prosessi. Kyselytutkimus osoitti, että tarvitaan 3–5 vuoden verkko-opetuskokemus tullakseen osaajaksi ja noin 10 vuoden kokemus arvioidakseen itsensä asiantuntijaksi. Kokemuksen myötä tieto- ja viestintätekniinen sekä pedagoginen käyttötaito parani. Jos peilataan Kullaslahden tutkimustuloksia kuntoutusammattilaisten kohderyhmään, etäkuntoutuksen asiantuntijaksi ollaan vielä matkalla.

Etäkuntoutuksen käyttöönotto vaatii uskallusta ja rohkeutta kokeilla asioita uudella tavalla, oppia jopa epäonnistua. Ruohotie ja Koiranen (1999) puhuvat konatiivisen oppimisen ulottuvuudesta, jolla tarkoitetaan aikomuksia sekä taipumuksia selvittää asioita ja toimia motivoivasti kohteeseen vaativassa käyttäytymisessä, motivaatiossa ja tahtoprosessissa. Konatiivisessa ulottuvuudessa on kysymys opiskelijan intensiteetistä ja suuntautuneisuudesta sekä käsityksestään omista mahdollisuuksistaan.

Havainnointi sekä kuntoutusasiantuntijoiden kanssa käydyt keskustelut nostivat esille millaisia uusia työelämävalmiuksia ja osaamisvaatimuksia etäkuntoutuksen parissa työskenteleviltä kuntoutusalan ammattilaisilta odotetaan ja tämä on havainnollistettu kuvassa 2. Etäkuntoutuksen kehittäminen vaatii substanssiosaamisen lisäksi digitaalisia ja verkkopedagogisia valmiuksia sekä näiden lisäksi myönteistä asennoitumista uutta teknologiaa ja etäkuntoutusta kohtaan.

Kuva 2. Etäkuntoutusohjaajan osaamisvaatimukset (Majander 2017)

Kuntoutuskeskus Kankaanpään kuntoutusasiantuntijat olivat kouluttautuneet vuonna 2011 Moodle-oppimisympäristöön. Yleisesti ottaen sähköisien oppimisympäristöjen koulutukset keskittyvät voimakkaasti teknisiin sisältöihin, kuten ohjelmistojen käyttökoulutukseen. Teknisen osaamisen lisäksi huomion tulisi kiinnittyä verkon mahdollistamaan oppimisprosessiin, etäkuntoutuksen erityispiirteisiin ja sen innovointiin.

Silander (2003) puhuu oppimisaihioden suunnittelemisesta, jossa kokonaisuuden muodostavat oppimistavoitteet, oppimisprosessin ja osa-oppimisprosessin suunnittelu, sisällöt (ilmiöt ja asiat), oppijan havainnoinnin ja ajattelun ohjaaminen eri menetelmin, mediasuunnittelu, rakennearkkitehtuuri ja tekninen toteutus. Tätä Silanderin ajattelumallia hyödyntäen, olen luonut etäkuntoutuksen suunnittelulomakkeen, liite 2.

7.4 Kuntoutujiin suuntautuvat haasteet

Oksa (2012) nosti omassa opinnäytetyössään esille kuntoutujien heikot atk-aidot. Tässä kehittämistyössä etäkuntoutuksen haasteeksi nousi taas se, että kuntoutujilla on toisistaan poikkeavia asenteita tieto- ja viestintätekniikkaa kohtaan ja he toimivat virtuaalikulttuurin eri tasoilla jokainen sen erilaisissa kehitysvaiheissa. Tässä ulottuvuudessa piilee oma paradoksin. Osalla kuntoutujista on heikot tieto- ja viestintätekniset taidot, kun taas toisaalta iso joukko kuntoutujia työskentelee vaativissa asiantuntijatehtävissä digitaalisissa toimintaympäristöissä, eivätkä siitä syystä ole motivoituneita käyttämään tietotekniikkaa vapaa-ajalla. Kuntoutujiin kohdistuvissa etäkuntoutuksen haasteissa nähtiin eroja niin ryhmäkohtaisesti kuin ammattikohtaisesti:

”Sanoisin, että tietotekniikan käyttövalmiudet ja koulutuksen taso vaikuttavat myös kiinnostukseen käyttää tietokonepohjaisia osuuksia kuntoutuksessa. Eli heikot tietotekniikan taidot saattavat kuntoutujilla olla innostusta heikentävänä tekijänä”

”pohdin, että kaikki eivät edelleenkään ole koneella kuin kotonaan – työkirja on edelleen käytössä, mutta pyrimme motivoimaan ja rohkaistamaan kuntoutujia Moodlen käyttöön.”

”vähäistä mielenkiintoa, jos eivät muuten esim työkseen tee Moodlen tai vastaavien kanssa töitä. Käytössä ollut alusta oli mielestäni kömpelö ja tylsä”

”Kuntoutujien osallisuudesta ja kiinnostuksesta osaisin sanoa sen verran, että eri ryhmien kanssa keskusteltaessa on ryhmäkohtaisesti ja ammattialakohtaisesti suuriakin eroja kiinnostuksessa verkkokuntoutusta kohtaan”.

”toisaalta jotkut kuntoutujat käyttävät työssään niin paljon tietokonetta, että eivät mielellään käytä tietokonetta vapaa-ajallaan (ja myös kuntoutuksessa)”.

Järvenoja ja Järvelä (2006, 85–86) nostavat esiin oppimismotivaatioon liittyviä prosesseja, jotka voidaan linkittää alati uusiutuviin teknologiaperusteisiin oppimisympäristöihin. Kysymys on mentaalisista tuntemuksista ja kokemuksista, joiden säätely ja kontrollointi liittyvät kiinteänä osana oppimisen ja opiskelun käytänteisiin teknologiaperustaisessa ympäristössä. Oppimista ja teknologian suhdetta ei näin ollen voida tarkastella oppimisen motivaatiota vahvistavana tai heikentävänä tekijänä.

Digitaalinen yhteiskunta haastaa sen jäsenet osallistumaan ja oppimaan. Tieto- ja viestintätekniisten välineiden käyttö edistää yksilön valtaistumista yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä. Kuntoutujiin suuntautuneisiin haasteisiin voidaan vastata kiinnittämällä huomiota 1) kuntoutujien perehdyttämiseen etäkuntoutukseen sekä 2) hyödyntämällä etäkuntoutuksen suunnittelussa mielekkään oppimisen pedagogiikkaa.

7.4.1 Perehdyttäminen etäkuntoutukseen

Hyvä perehdyttäminen edistää etäkuntoutusympäristön käyttöönottoa, osaamista ja mielenkiintoa. Etäkuntoutuksen perehdyttäminen tulee sisältää teknisten työkalujen käyttöönottokoulutuksen lisäksi pedagogisen otteen, jonka avulla kuntoutujan osallisuutta ja aktiivisuutta etäkuntoutusprosessissa korostetaan ja rohkaistaan. Tässä kehittämistyössä etäkuntoutuksen perehdyttämissuunnitelman tavoitteet on määritelty taulukossa 3.

Taulukko 3. Etäkuntoutuksen perehdytysuunnitelma

Perehdytyksen sisältö	Perehdytyksen tavoite
Miksi etäkuntoutusta tarjotaan?	Orientaatioperustan luominen. Kuntoutus on pitkäjänteistä työskentelyä, jossa kuntoutujan oma osallisuus ja aktiivisuus ovat merkityksellisiä. Etäkuntoutuksen avulla tuetaan kuntoutujaa pysymään tavoitteissa ryhmäjaksojen välissä.
Mikä on Moodle ja miten sinne kirjaudutaan, keeneen tulee ottaa yhteyttä, jos tunnukset eivät toimi.	Tekniset käyttövalmiudet itsenäiseen verkkotyöskentelyyn. Tekninen tuki. Helpottaa sekä edistää etäkuntoutustyötilan käyttöönottoa. Etäkuntoutusympäristön toimintaperiaatteet. Etäkuntoutusympäristön esittely.
Mikä on kuntoutujan rooli etäkuntoutusprosessissa?	Luodaan kuntoutusjakson alussa yhteiset toimintaperiaatteet sekä säännöt. Etäkuntoutuksen käyttösopimuksen allekirjoitus. Kuntoutujan osallisuuden aktiivisuuden merkityksen korostaminen onnistuneessa kuntoutusprosessissa.

Hyvänä kysymyksenä voidaan pitää sitä, että paljonko etäkuntoutuksesta tulisi käyttää aikaa perehdyttämiseen. Tekniset käyttövalmiudet, kuten kirjautuminen ja tunnushuolto tulisi varmentaa ensimmäisen ryhmäjakson aikana. Koko prosessissa tulee huomioida kuitenkin se, että etäkuntoutuksen jalkauttaminen käytäntöön lähtee kuntoutusammattilaisten esimerkillisestä tavasta hyödyntää etäkuntoutuksen työtilaa jokaisen ryhmäjakson aikana. Tämä tarkoittaisi etäkuntoutuksessa sitä, että kaikki kuntoutukseen kohdentuvat verkkopalvelut ja materiaalit linkitetään keskitetysti mahdollisuuksien mukaan Moodleen, josta kuntoutujan sekä kuntoutusasiantuntijan on helppo niitä hyödyntää. Pönkä ja Impiö (2012) puhuvat verkko-opetuksen tähtimallista, jota etäkuntoutuksessakin tulisi soveltaa.

7.4.2 Mielekäs oppiminen

Osa kuntoutujista omaa hyvät tietotekniset taidot, jolloin kynnystä käyttää ja kirjautua etäkuntoutusjärjestelmään ei ole. Selkeä ja visuaalisesti hyvin suunniteltu etäkuntoutusympäristö kiinnostaa ja houkuttaa virtuaaliympäristön käyttöönottoon. Audio-visuaalisen materiaalin tarjoaminen, kuten ohjaajan motivoivat videot rikastuttavat ympäristöä ja tukevat kuntoutujaa hänen tavoitteissaan. Lisäksi kuntoutusammatti-

laisten esimerkillinen etäkuntoutuslusto hyödyntäminen vahvistaa uuden kulttuurin tunnetuksi tekemistä. Näiden lisäksi on tärkeää linjata etäkuntoutuksen pedagoginen malli. Etäkuntoutusta ei siis tule viedä pelkkä tekniikka edellä.

Jonassen (1995) mukaan mielekäs oppiminen korostaa oppijan omaa ajattelua, aktiivisuutta ja on tavoitteellista. Merkityksellistä on linkittää sisällöt oppimistehtävien kautta oppijan omaan arkeen ja kokemusmaailmaan. Mielekäs oppiminen motivoi ja auttaa ymmärtämään ilmiöiden ja asioiden väliset suhteet. Kuten jo aikaisemmin tässä opinnäytetyössä on muistutettu, etäkuntoutuksen lähtökohtana tulee olla tarkoituksenmukaisuus ja kuntoutujalle tarjottu jokin lisäarvo. Yksin materiaalin jakaminen etäkuntoutusympäristössä ei edistä kuntoutuksen tavoitteita, eikä motivoi etäkuntoutusympäristön käyttöönottoon.

*”(Moodle) on ollut jo pitkään vanhanaikainen ilmeeltään ja toiminut taval-
laan materiaalipankkina”*

Kuntoutusta tulee tarkastella oppimis- ja muutosprosessin kautta. Tavoitteiden konkretisointi luo päämäärän, jonka eteen kannattaa ponnistella. (Koukkari 2011, 221–222.) Tätä ajatusta tulisi pitää etäkuntoutuksen suunnittelun kulmakivenä. Kuntoutus on oppimis- ja muutosprosessi. Kuntouksessa korostuu erityisesti kuntoutujan oma aktiivisuus ja osallisuus. Se on määritelty myös Kelaan ammatillisen kuntoutuksen standardeihin. Mielekäs oppiminen korostaa opiskelijan aktiivisuutta, intentionaalisuutta, aiempia tietoja ja taitoja, vuorovaikutusta, kontekstuaalisuutta, tietojen soveltamista ja yhteisöllisyyttä.

Hakkarainen ja Vapalahti (2011, 138) korostavat, että mielekäs oppiminen ei edellytä kaikkien eri ominaispiirteiden yhtäaikaista toteutumista, vaan riittää se, että osa tai tietyt mielekkään oppimisen ominaispiirteet toteutuvat ja näkyvät toteutuksissa. Taulukko 4 johdattelee mielekkään oppimisen periaatteisiin.

Taulukko 4: Mielekkään oppimisen periaatteet (Jonassen 1995, Ruokamo & Pohjolainen 1999, Nevgi & Tirri 2003, mukaillen Majander 2018).

Kriteeri	Lähtökohta	Sovellettuna etäkuntoutukseen
Aktiivisuus	Omatoiminen tiedon hankinta ja käsittely	-Tarjoa ennakkotehtäviä -Aktivoivat pohdintatehtävillä -Hyödynnä hyperlinkkejä ja tietopankkeja -Käytä keskustelufoorumia tiedon jakamiseen ja tuottamiseen.
Intentionaalisuus, päämäärätietoisuus	Merkitystä syventää omien oppimistavoitteiden asettaminen ja tavoitteiden saavuttamisen seuranta. Sitouttaminen tavoitteisiin.	-Käytä GAS ³ -metodia kuntoutuksen tavoitteiden laatimista varten. -Kannusta oppimispäiväkirjan täyttämistä verkossa.
Aiemmat tiedot ja taidot Reflektiivisyys	Uuden ja vanhan tiedon yhdistäminen.	-Luo lähtötasotestejä -Aktivoi kuntoutujia tiedon ja materiaalin tuottajina. -Mahdollista osaamisen jakaminen keskustelufoorumissa
Vuorovaikutus	Opiskelijat oppivat toisiltaan	-Mahdollista kokemusten jakaminen ja aivoriihet -Käytä kokemusasiantuntijoita (esim. videoklipsein). -Vertaispalaute oppimistehtävistä
Siirtovaikutus Tietojen soveltaminen	Opitun soveltaminen uusissa ja erilaisissa tilanteissa	-Hyödynnä oppimislejää -Anna ongelmalähtöisiä pohdintatehtäviä
Yhteisöllisyys	Yhteiseen oppimiseen osallistuminen omalla aktiivisella työpanoksella	-Tarjoa kuntoutujille ohjattua pienryhmätyöskentelyä ja tiedonrakentamisen mahdollisuuksia

Löfström, Kanerva, Tuuttila, Lehtinen ja Nevgi (2010) puhuvat linjakkaan opetuksen mallista, joka on työväline syvälliseen ja mielekkääseen oppimiseen, jossa hyvin suunniteltu ja toteutettu opetus johtaa asioiden syvälliseen ymmärtämiseen. Linjakkuudella tarkoitetaan sitä, että oppimistavoitteet, opetuksen sisällöt, opetusmenetelmät ja opiskelijoiden arviointi tukevat saman päämäärän toteutumista. Verkko-opetuksessa huomio keskitetään siihen, miten toimintaympäristö tukee opetettavan sisällön esittämistä, tai miten yhteisöllistä oppimista voidaan tukea.

GAS -menetelmä on kehitetty USA:ssa 1960-luvulla kuntoutuksen tavoitteiden laatimisen ja arvioinnin apuvälineeksi.

Kelan standardin mukaan kuntoutuksen sisällöistä puolet muodostuu ammatillisista ja puolet terveyteen liittyvistä teemoista. Niitä käsitellään toisiinsa nivoutuvina, ei erillisinä näkökulmin. (Löfström ym. 2010, 20.) Tämä lähtökohta voidaan nähdä hyvin yhtenä linjakkaan oppimisen peruskivenä. Oppimiseen liittyy aina myös arviointi, joka tulee kohdistua sisällön ymmärtämiseen eikä yksittäisten ulkoaopittujen asioiden osaamiseen. Kuntoutuksessa arvioinnin tulee kohdentua erityisesti itsearviointiin, jossa jokainen kuntoutuja voi reflektoida omaa työskentelyä ja aktiivisuutta.

Asioiden syvällisen ymmärtämisen ja niiden hallinnan saavuttamiseksi voidaan valita esimerkiksi yhteisöllistä oppimista tukevan menetelmän, joka kannustaa osallistujia keskustelemaan keskenään opittavasta asiasta vaikkapa verkkokeskustelussa. (Löfström ym. 2010, 20.) Dialogi toisten kuntoutujien kanssa auttaa oivaltamaan myös omia valintoja ja mahdollisuuksia.

8 POHDINTAA

Kuntoutuspalveluita tarjoavan organisaation tulee pohtia, miten verkossa tapahtuva etäkuntoutus voidaan mahdollistaa. Innovatiivinen ja kokeileva työ- ja toimintaympäristö edistää etäkuntoutuksen kehitystyötä, jonka lähtökohtana on sekä kuntoutujien että kuntoutuksen ammattilaisten myönteinen asenne virtuaalioppimista kohtaan. Hyvin suunniteltu ja toteutettu etäkuntoutusympäristö sekä toimivat pedagogiset ratkaisut tukevat kuntoutujaa hänen tavoitteissaan.

Etäkuntoutuksen käsikirjoituksen hyödyntäminen on yksi keino edistää laadukkaan ja linjakkaan virtuaalisen toiminta- ja työympäristön rakentamista. Ilman käsikirjoitusta etäkuntoutus voi muodostua pelkäksi materiaalipankiksi. Käsikirjoitus paneutuu kuntoutuksen tavoitteisiin, niitä tukeviin materiaaleihin ja oppimistehtäviin, kuntoutujan toimintaan prosessissa, kuntoutujan työskentelyn arviointiin sekä niihin verkkotyökaluihin joilla edellä mainittuja ulottuvuuksia tuetaan.

Kuntoutujan vahvuutena voidaan pitää hänen elämän- ja käytännönkokemustaan. Aktiivinen osallistuminen, tiedon tuottaminen, sen jakaminen ja analysointi läpi kuntoutusprosessin edistää kuntoutustavoitteissa pysymistä ja lisää hyvinvointia. Rakan-tavan palautteen saanti sekä kuntoutujan itse tuottama vertaispalaute auttavat kehittymään. Nämä kaikki edellä mainitut tulisi olla mahdollistettuna myös ryhmäjaksojen välissä, jolloin kuntoutuja jää usein yksin kuntoutusprosessissa.

Ammatillista kuntoutusta ei tulisi kategorisoida pelkästään yksilö- ja ryhmäjaksoihin, vaan se tulisi nähdä sulautuvana, pitkäkestoisena oppimisprosessina, jossa etäkuntoutusta ja ryhmäjaksoja yhdistämällä kuntoutujaa ohjataan ja tuetaan ammattimaisesti koko prosessin ajan. Levonen, Joutsenvirta ja Parikka (2009, 15–18) puhuvat sulautuvan oppimisen käsitteestä kuvaamalla sitä niin, että ympäristöjen integroinnin kautta opetuksesta muodostuu uusi kokonaisuus.

Engeström (1991) kuvaa oppimista prosessiksi, jossa oppija tulkitsee havaintojaan ja uutta tietoa aikaisemman tietonsa ja kokemustensa kautta ja tuo tilanteeseen omat olettamuksensa, motiivinsa, intentionsa ja aikaisemmat tietonsa. Jarvis (1997) lisäksi painottaa, että aikuisen kaiken oppimisen perusta on kokemus, jossa se muuttuu oppimisen prosessissa tiedoiksi, taidoiksi, asenteiksi ja arvostukseksi.

KIILA-kuntoutus on kestoltaan 1-2 vuotta. Kysymyksessä on siis pitkäkestoinen prosessi, jonka oletetaan ja toivotaan tuottavan tulosta. Vaikka vastuu kuntoutumisen onnistumisesta on kuntoutujalla itsellään, voidaan kuntoutujan matkaa kohti hänen tavoitetta tukea tarjoamalla virtuaalisia vierellä kulkijoita, kuten motivoivia videoita, osallistavia verkkokeskusteluja, kokemusten- ja tietojen jakamista.

Oppiminen on interaktiivinen, vuorovaikutuksellinen prosessi, jossa oppija muuntaa kokemuksiaan siten, että hänen tiedoissaan, taidoissaan ja asenteissaan tapahtuu pysyviä muutoksia. (www.verkkotutor.fi) Tämä edellä mainittu kuvaus sopii hyvin ammatillisen kuntoutuksen lähtökohdaksi ja etäkuntoutukseen.

Työelämän uudet osaamisvaatimukset haastavat kuntoutuksen palvelutarjoajat sekä kuntoutujat mutta myös ammatillisen koulutuksen järjestäjät. Etäkuntoutuksen sekä opetusteknologian käyttö sosiaali- ja terveysalalla tulee nähdä lisääntyvinä täydennyskoulutuksina sekä auki kirjoitettuina osaamistavoitteina opetussuunnitelmissa. Koulutuksen tulee vastata työelämän tarpeisiin ennakoivasta. Yhteiskunnallisessa merkityksessä oppimistavoitteiden uudistuminen korostuu, mutta koulutuskulttuurissa nopea kehityksen koordinointi ei aina toteudu reaaliajassa.

LÄHTEET

Engeström, Y. 1991 Perustietoa opetuksesta. 2-6. painos. Helsinki: Valtiovarainministeriö.

Hakkarainen, P. ja Vapalahti, K. 2011 Opiskelijoiden näyttelemät ongelmatilanteet videolle ja hyötykäyttöön sytykkeiksi. Teoksessa P. Hakkarainen & K. Kumpulainen (toim.) Liikkuva kuva- muuttuva opetus ja oppiminen. Lapin yliopisto, 136–151. Luettavissa osoitteessa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/26957/978-951-39-4270-0.pdf>. Viitattu 17.5.2017.

Heiskanen, T. 2016. Hallinnolliset ja eettiset kysymykset kuntoutuksessa. Teoksessa A-L. Salminen, S. Hiekkala, J-H. Stenberg (toim.) Etäkuntoutus. Kelan tutkimus, Helsinki, 51-57

Jarvis, P. 1997. Oppimisen paradokseja. Aikuiskasvatus 1/1997. 12-17.

Jonassen, David H. 1995. Supporting communities of learners with technology: a vision for integrating technology with learning tools. Educational technology July-August 1995, 60–63.

Järvenoja, H. & Järvelä, S. 2006. Motivaation ja emootioiden säätely oppimisprosessin aikana. Teoksessa S. Järvelä, P. Häkkinen & E. Lehtinen (toim.) Oppimisen teoria ja teknologian opetuskäyttö. Helsinki: WSOY, 85–102.

Järvikoski, A. Lindh, J. Suikkanen, A. Härkäpää, K. Mattus, M-R. Kuntoutus muutoksessa. 2011. Lapin yliopistokustanne.

Kananen, J. 2012 Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Tampereen yliopistopaino Oy.

Kananen, J. 2014. Toimintatutkimus kehittämistutkimuksen muotona. Miten kirjoitan toimintatutkimuksen opinnäytetyönä? Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja.

Kelan avomuotoisen kuntoutuksen standardi 2015. Saatavilla verkossa osoitteessa: http://societas.fi/joomla30/images/MY_DOCUMENTS/LIITTEET/KIILA_2015.pdf, viitattu 1.5.2017

Kelan www-sivut 2018. Viitattu 31.5.2018. <https://www.kela.fi>

Koukkari, M. 2011 Kuntoutujan käsityksiä kuntoutumisesta ja kuntoutuksesta. Teoksessa: A. Järvikoski, J. Lind ja A. Suikkanen (toim.) Kuntoutus muutoksessa. Rovaniemi: Lapin yliopisto kustannus, 220-226.

Kullaslahti, J. 2011. Ammattikorkeakoulun verkko-opettajan kompetenssi ja kehittyminen. Acta Universitatis Tamperensis 1613. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Levonen, J., Joutsenvirta, T. & Parikka, R. 2009. Blended learning – katsaus sulautuvaan yliopisto-opetukseen. Teoksessa T. Joutsenvirta & A. Kukkonen (toim.) Sulautuva opetus – uusi tapa opiskella ja opettaa. Helsinki: Gaudeamus, 15–23.

Löfström, E. Kanerva, K., Tuuttila, L., Lehtinen, A., Nevgi, A., 2010. Laadukkaasti verkossa. Verkko-opetuksen käsikirja yliopisto-opettajalle. Saatavilla verkossa osoitteessa http://www.helsinki.fi/julkaisut/aineisto/hallinnon_julkaisuja_71_2010.pdf, viitattu 15.5.2018

Manninen, J. 2002. Verkko aikuisen oppimisympäristönä. Teoksessa P. Sallila & P. Kalli (toim.) Verkot ja teknologia aikuisopiskelun tukena. Aikuiskasvatuksen 42. vuosikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 53–73.

Matikainen, J. 2000. Tietoverkkojen käytön sosiaalipsykologiaa. Teoksessa J. Matikainen & J. Manninen (toim.) Aikuiskoulutus verkossa. Tampere: Tammer-paino, 43–59.

Naamanka, J. 2016. Teknologia ja turvallisuus etäkuntoutuksessa. Teoksessa A-L. Salminen, S. Hiekkala ja J-H- Stenberg (toim.). Etäkuntoutus. Kelan tutkimuksia 2016.

Nevgi, A. & Tirri, K. 2003. Hyvää verkko-opetusta etsimässä. Oppimista edistävät ja estävät tekijät verkko-oppimisympäristöissä – opiskelijoiden kokemukset ja opettajien arviot. Turku: Painosalama Oy

Novak, J. D. 1998. Tiedon oppiminen, luominen ja käyttö: Käsitekartat työvälineinä oppilaitoksissa ja yrityksissä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Ojasalo, K. Moilanen, T. Ritalahti, J. 2014. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Sanoma Pro Oy.

Oksa, M. 2012. Verkon käyttö kuntoutuksessa on tätä päivää. AMK -opinnäytetyö Satakunnan ammattikorkeakoulu.

Paakkanen, T. 2008. Verkkokoulutuksen kehittäminen organisaatiossa. Acta Universitatis Tamperensis: 1362. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Penttinen, L. ja Vainiemi, K. 2011. Kokeilujen kehittämisideat Kelan järjestämän työikäisten kuntoutuksen näkökulmasta. Teoksessa L. Aalto & K. Hinkka (toim.) Uudenlaista työikäisten kuntoutusta. Ideoista tuloksiin Kelan työhönkuntoutuksen kehittämishankkeessa. Kelan nettityöpapereita 32/2011. Saatavilla verkossa osoitteessa [https:// hel-](https://hel-)

da.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/29058/Nettityopapereita32.pdf, viitattu 1.4.2018

Pluth, B. 2010. Webinars with WoW factor: Tips, tricks and interactive activities for virtual training. Canada: Pluth Consulting.

Pönkä, H. ja Impiö, V. 2012. Sosiaalinen media oppimisympäristönä. Teoksessa H. Pönkä, N. Impiö, V. Vallivaara (toim) Sosiaalisen median opetuskäyttö. Oulun yliopiston oppimateriaalia. Saatavilla verkossa osoitteessa <http://jultika.oulu.fi/files/isbn9789514298233.pdf>, viitattu 30.5.2018

Ruohotie, P. & Koironen, M. 1999. Building Conative Constructs into Entrepreneurship Education. Teoksessa P. Ruohotie, J. Honka & A. Suvanto (toim.). The Developmental Challenges in the Cooperation of Education and Training and Working Life, 36 – 48. Helsinki: Edita.

Ruokamo, H. & Pohjolainen, S. 1999. Etäopetus multimediaverkoissa. Teoksessa Ruokamo, H. & Pohjolainen, S. (toim.) Etäopetus multimediaverkoissa- kansallisen multimediaohjelman Etäkamu-hanke. Sipoo: Paino-Center Oy.

Salminen, A-L. Heiskanen, T. Hiekkala, S. Naamanka, J. Stenberg, J-H. Vuononvirta, T. 2016. Etäkuntoutuksen ja siihen läheisesti liittyvien termien määrittelyä. Teoksessa (toim.) A-L. Salminen, S. Hiekkala & J-H. Stenberg (toim.) Etäkuntoutus, 12-14. Kela.

Silander, P. 2003. Oppimisaihiot. Teoksessa: Koli, H. & Silander, P. Verkko-opetuksen työkalupakki - oppimisaihioista oppimisprosessiin. Saarijärvi: Oy Finn Lectura Ab, 67-79

Sitran www-sivut. 2018. Viitattu 31.5.2018. <https://www.sitra.fi/blogit/kuntoutuksen-uusi-aalto/>

Tervonen, M. 2014 Verkkokuntoutus yhteiseksi työvälineeksi kruunupuiston Aslak-kursseihin. YAMK-opinnäytetyö Mikkelin ammattikorkeakoulu.

Valviran www-sivut 2018. Viitattu 31.1.2018. <https://www.valvira.fi>.

Verkkotutor www-sivut 2018. Viitattu 30.5.2018. www.verkkotutor.fi

LIITE 1

VERKKOKUNTOUTUKSEN HAASTEET JA MAHDOLLISUUDET (kuntoutuksen asiantuntijoille lähetetyt kysymykset)**1. Kuvaa millaisia haasteita olet kohdannut:**

Verkossa tapahtuvassa kuntoutuksessa?

Moodle –työtilan käytössä?

Kuntoutujien verkkotyöskentelyn ohjauksessa?

2. Kuvaa millaisia kokemuksia sinulla on kuntoutujien osallisuudesta sekä kiinnostuksesta verkossa tapahtuvaan kuntoutukseen.**3. Millaisia etuisuuksia tai rajoitteita Moodle –työtila tarjoaa kuntoutuksen palveluntarjoajalle ja kuntoutusryhmän ohjauksesta vastanneille asiantuntijoille?****4. Mitä muuta yleistä haluisit tuoda esille verkko-kuntoutuksesta ? (Vapaa sana)**

ETÄKUNTOUTUKSEN KÄSIKIRJOITUS

LIITE 2

Kuntoutuksen tavoite	Oppimistehtävä joka tukee kuntoutustavoitetta. Pedagoginen lähtökohta (esim. ongelman ratkaisu).	Mikä sähköinen oppimateriaali tukee kuntoutustavoitetta?	Kuntoutujan osallistaminen ja toiminta. Mitä kuntoutuja tekee? (yksilö vai ryhmät)	Millä verkko-työkalulla tavoitetta tuetaan? (esim. videoklippi, keskustelufoorumi ym)	Miten arviointi ja palautteen anto suoritetaan? (itsearviointi, vertaisarviointi ym.)